

Список використаних джерел

1. Лагута Л. Публічні бібліотеки в реаліях війни. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=5687> (дата звернення: 25.05.2022).
2. Війна з росією: кожен шостий українець став переселенцем. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/21/novyna/suspilstvo/vijna-rosiyeyu-kozhen-shostyj-ukrayinecz-stav-pereselencem> (дата звернення: 25.05.2022).
3. Офіційний сайт Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки. URL: <http://lib.rv.ua/ua/> (дата звернення 25.05.2022).
4. Офіційний сайт Кіровоградської обласної бібліотеки для юнацтва імені Є. Маланюка. URL: <https://lib.kr.ua/> (дата звернення 25.05.2022).
5. Офіційний сайт Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки. URL: <http://www.lounb.org.ua/> (дата звернення 25.05.2022).
6. Офіційний сайт Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. П. Котляревського. URL: <https://library-pl-ua.business.site/> (дата звернення 25.05.2022).
7. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua/> (дата звернення: 25.05.2022).
8. Офіційний сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Островського. URL: <http://ounb.km.ua/> (дата звернення: 25.05.2022).

*Грінберг Л. Ф., канд. іст. наук, доцент
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ*

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ БІБЛІОТЕК ТА АРХІВІВ

Пошук шляхів оптимізації входження в інформаційне суспільство, в якому найголовнішими продуктами виробництва є інформація та знання, тривав на межі ХХ–ХХІ ст. і вимагав переосмислення завдань діяльності суспільних інституцій. Особливо активно дискутувалося питання про «роль і місце» бібліотек. Слушним є твердження Л. Костенка та М. Сороки, що активний розвиток інформаційно-комунікативних технологій та новітніх носіїв інформації уможливили актуалізацію даних і відтворення мультимедійної інформації: «...так само, як заміна рукописів друкованими виданнями не спричинила трансформацію сутнісних функцій бібліотеки, так і поширення електронних документів не може розглядатися як кінець бібліотечної ери» [3].

Збереження культурної спадщини шляхом переведення у цифровий формат є поширеною практикою серед передових країн. На думку М. Таллера, робота з культурною спадщиною в цифровому форматі, нові цифрові медіа, створення цифрових бібліотек, архівів, баз даних культурної спадщини та колекцій, цифрові реконструкції, що вимагають спільних зусиль гуманітаріїв і фахівців із цифрових технологій, є важливою сферою цифрових гуманітарних досліджень [7].

На сучасному етапі розвитку суспільства бібліотеки та архіви наповнені рідкісними та цінними документами, через незадовільний стан яких оцифрування є найбільш вдалим способом для їх збереження та масового використання. Процес розширення функцій бібліотек та архівів і розвиток новітніх технологій зумовили накопичення у фондах цих установ поряд із документами на традиційних носіях інформації й електронних інформаційних ресурсів.

Концепція якісних змін бібліотек серед пріоритетних передбачає такі напрями бібліотечної діяльності: «...консолідацію суспільства; дотримання європейських цінностей; інтеграцію у європейське співтовариство; підвищення якості життя; рівний доступ до інформації, знань і культурних надбань» [2].

Сучасний стан і потенціал розвитку цифрового сектору України уможливили створення «Єдиної цифрової платформи в освіті», оскільки формування модерного інформаційно-освітнього середовища є важливою передумовою успішного реформування інформаційно-освітнього простору і потребує педагогічно виваженого супроводу до консолідації інформації, удосконалення системи професійної підготовки фахівців спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» і підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, керівних кадрів освіти, працівників ІТ-підрозділів навчальних закладів тощо.

Оцифрування інформаційних ресурсів бібліотеки сприяє підвищенню культурного рівня споживачів інформації. Диджиталізація буквально означає «оцифрування», «цифровізація», що, на думку М. Петришиної та С. Гриньова, пояснює сутність переведення інформаційного поля у цифрову форму [4].

Цей процес сприяє збільшенню дистанційних користувачів установ та істотно впливає на розвиток дистанційних послуг бібліотечних і архівних установ, сприяючи скороченню шляху документів до користувачів інформації.

Це зумовлено тим, що у європейській та американській дослідницьких традиціях наслідки переходу від аналогового до цифрового типу кодування інформації стали вивчатися не просто як технологічний, а і як антропологічний, культурний та соціальний процеси [1].

Бібліотеки та архіви сприяють збільшенню кількості освічених громадян, що використовують інформаційні ресурси, тобто документи і масиви документів в інформаційних системах: бібліотеках, архівах, фондах, банках даних, депозитаріях, музейних сховищах тощо [5].

Проблема збереженості фондів не тільки актуальна, а й болюча для багатьох архівів і бібліотек. Умови, в яких упродовж багатьох років зберігалися друковані видання, не завжди були ідеальними. В останні роки ситуація ще більш погіршилася. «Незадовільний стан книгосховищ, їхня перевантаженість, відсутність коштів на консервацію і реставрацію документів», – ось чинники, які, на думку С. Шульженко, «...призводять до невпинного й незворотного процесу руйнування фондів, втрати цінних книг, журналів, рукописів тощо» [6].

Не всі бібліотеки та архіви можуть запобігти зношенню фондів та уповільненню процесу руйнування, а кошти на проведення трудомісткої і дорогої роботи з консервації мають лише поодинокі установи. Тому збереження інтелектуального надбання країни шляхом оцифрування стає все актуальнішим.

Отже, постала не лише теоретична, а й практична необхідність розв'язання низки техніко-технологічних питань подальшого розвитку електронних бібліотек та архівів, зокрема технології комплектування, зберігання та ефективного використання інформаційних електронних ресурсів, а також з'ясування бібліотеко- та архівознавчих механізмів побудови інфраструктури для забезпечення акумуляції інформації.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 7448:2013. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. [Чинний від 2013-11-29]. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 41 с. (Інформація та документація).
2. Концепція якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року): Доступ: [Conceptption_07_2015.var3.pdf](#) (дата звернення 19.05.2022).
3. Костенко Л., Сорока М. Бібліотека інформаційного суспільства. URL: [bv_2002_3_10.pdf](#) (дата звернення 19.05.2022).
4. Петришина М. О., Гриньов С. О. Діджиталізація як напрям державної політики України. *Молодий вчений*. 2019. № 11 (75), С. 106–109. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-24> (дата звернення: 25. 05. 2022).
5. Про національну програму інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 р. № 75/98-вр. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр> (дата звернення: 29.05.2022).
6. Шульженко С. Перенесення на альтернативні носії інформації як засіб збереження бібліотечних фондів. *Вісник Книжкової палати*. 2007. № 10. С. 28–29. URL: http://ukrbook.net/DAD/publ/Shulzhenko_10_2007.pdf (дата звернення: 25. 05. 2022).

7. Thaller M. Controversies around the Digital Humanities: An Agenda. *Historical Social Research. Historische Sozialforschung*. 2012. Vol. 37. № 3 (141). P. 7–23. URL: <https://www.jstor.org/stable/41636594> (дата звернення: 20.05.2022).

*Гула Р. В., д-р іст. наук, професор
Харківський національний університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба, м. Харків
Передерій І. Г., д-р іст. наук, професор
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», м. Полтава*

ВІТЧИЗНЯНІ ДЕРЖАВНІ АРХІВИ ЯК ОБ'ЄКТ І СУБ'ЄКТ АРХЕОЛОГІЧНОГО СКЛАДНИКА КОНСЦІЄНТАЛЬНОЇ ВІЙНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

В умовах гострої фази російсько-української війни знову заявила про себе загроза розмивання культурного ядра та світоглядних констант суспільства за допомогою маніпулятивних технологій пролонгованої дії з боку нашого супротивника.

Тому, продовжуючи вивчення теми інформаційного протистояння, нам видалася актуальною спроба розкрити потенціал належного функціонування архівних установ, насамперед державних, з погляду теорії консцієнтальної війни, яка активно зреалізовується у маніпулятивних практиках ворога, оскільки саме цей потенціал визначає ефективні інструменти загального захисту світоглядних цивілізаційно-ментальних основ українського суспільства.

Консцієнтальна війна у науковому дискурсі розглядається дослідниками як одна із найефективніших форм смислової війни. Сутністю консцієнтальної війни – поняття, введеного в науковий обіг Ю. В. Крупновим та Ю. В. Громико 1996 р., – є системне заміщення та/або ліквідація основних цінностей масової свідомості тієї чи іншої спільноти з метою зміни її самоідентифікації для забезпечення латентної повної керованості цією спільнотою зовні [1]. На наш погляд, *консцієнтальна війна* – війна психологічна за формою, цивілізаційна за змістом та інформаційна за засобами, метою якої є знищення або деструкція інтелектуального ресурсу нації та руйнування її універсальних настанов [2, с. 252]. Отже, стисло сутність консцієнтальної війни можна визначити як війну смислів або війну на ураження свідомості.

Безсумнівно, на сучасному етапі російсько-української війни наше суспільство перебуває не лише у стані збройної боротьби з агресором, а й у фазі світоглядного протистояння смислів – протистояння ординської імперії та республіки, протистояння авторитаризму та демократії, протистояння, по суті, минулого та майбутнього. До ключових складників консцієнтальної війни ми відносимо *археологічну війну* та *«переписання історії»*. А серед її об'єктів і суб'єктів особливе місце посідають документно-інформаційні установи, зокрема й архіви.

Археологічна війна – це форма цивілізаційно-ментального, інформаційного, соціокультурного та збройного протистояння між державами, націями, спільнотами з метою або збереження свідомості культури автохтонного етносу (а в документно-інформаційних установах, і в архівах також, – автентичних матеріальних субстратів цієї культури, «культурного капіталу» нації), або розмивання культурного ядра та ментальних засад народу держави-конкурента (ворога) шляхом свідомого знищення (зазвичай сакральних, «серцевих») пам'яток історії та культури (архітектурних пам'яток, творів науки, мистецтва, письмових документних джерел тощо).

В археологічній війні умовно можна виділити *два блоки* – *оборонний та наступальний*, кожен із яких є низкою форм цього складника консцієнтальної війни. Розглянемо ці форми щодо архівів.